

při úpravách spojených s výstavbou loveckého zámečku. V násypu jádra byly nalezeny ojediněle kousky keramiky a zvířecí kosti. Základový rošt hradby byl velice dobře zachován (obr. 56). Rošt, na kterém byla hradba založena, byl výrazně deformován vahou čelní kamenné zdi. Stejně i vrstva subfosilního horizontu pod hradbou. Rošt sestával ze zetlelých, zuhelnatělých dřev, hustě položených vedle sebe a probíhajících téměř celou šířkou hradby až do vzdálenosti 0,3 m od týlní dřevěné stěny. V prostoru pod čelní zdí byly pozůstatky více zetlelé a dochované jen jako tmavé pruhy, ojediněle se zbytky zuhelnatělých kusů. V místech předpokládaného líce čelní zdi jsme zachytili 0,15 m široký a 0,1 m hluboký žlábek, ve kterém byl zřejmě uložen trám, na němž potom ležely příčné trámy základového roštu. Zda se jedná o místo líce čelní zdi, můžeme pouze odhadovat. Terénní pozorování nicméně tuto hypotézu podporují, rabovací prostor zde končil, nacházely se zde poslední vodorovně ložené kameny.

Vnitřní destrukce hradby byla poničena pouze v horní partii planýrkou terénu z fáze výstavby loveckého zámečku. Zvrstvení vnitřní strany je obdobné tomu, jaké bylo pozorováno na dřívějších řezech. Pod destrukčním trojúhelníkem byla zachycena kulturní vrstva s nálezy. Stejně jako na jiných řezech nebyl zjištěn žádný viditelný povrchový objekt, který by přiléhá k hradbě. Prozkoumána byla pouze část zahloubeného objektu, který respektovává linii týlní stěny. Neobsahoval žádné nálezy a není vyloučeno, že se jedná o hrobovou jámu. Z celkové délky objektu bylo prozkoumáno pouze 0,2 m.

Vnější destrukce byla poznamenána vybíráním kamene a stavbou loveckého zámečku. Rabovací výkop obsahoval pouze malé a drobné kameny a výrazně vypálenou hmotu násypu jádra hradby. Předpokládáme, že se sem tento zásyp dostal z nejbližšího sousedství, protože ve zkoumané části zbytků hradby nebyly zachyceny stopy po tak silném požáru. Z destrukce čelní zdi se zachoval pouze malý zbytek v jihozápadním rohu řezu. Zásyp po těžbě i zbytek destrukce čelní zdi ležel na sytě černé hlinitopísčité vrstvě, která se postupně svažovala jižním směrem k dnešnímu jezírku, které ještě na počátku 19. století bylo ramenem Dyje. Před čelní zdí, pod výplní rabovacího zásahu, jsme prozkoumali kostrový hrob bez nálezu a kruhovou jámu neznámé funkce. Na vrcholu zásypu rabovacího prostoru ležela vrstva kamenů v hloubce 0,5 až 0,7 m (podle sklonu vrstvy). Jde o největší pravděpodobnosti o pozůstatek novověkých terénních úprav, možná i komunikace, protože překrývala sloupovou konstrukci pravoúhlého tvaru, jejíž sloupy byly utěsněny cihlami.

Obr. 56. Břeclav, Pohansko. Základový rošt hradby. Foto Archiv Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity Brno.

Fig. 56. Břeclav, Pohansko. Foundation grid of the wall. Photo by Archive of the Department of Archaeology and Museology, Faculty of Arts, Masaryk University, Brno.

Na povrchu kamenů byla nalezena glazovaná keramika, kovová lžice a krejcar. Směrem k jezírku byl terén postupně vyrovnáván navážkami.

Celá zkoumaná plocha byla od současného povrchu do hloubky 0,15 až 0,25 m překryta souvislou hlinito-šterkovou udusanou vrstvou, ze které jsme získali minci z roku 1941. Do této vrstvy byly zahloubeny i dvě přípojky elektrické energie pro zámeček.

Výzkumem se podařilo získat několik klíčových poznatků:

Hradba v těchto místech byla postavena v zásadě stejným způsobem jako v jiných zkoumaných úsecích, ale byla užší (pouze 6 m), a při stavbě čelní zdi byly použity masivní kameny.

Linie opevnění plynule navazuje na jižní úsek destrukce, který je stále velmi dobře viditelný v terénu. Rekonstrukce provedená na základě GPR průzkumu v roce 2009 a následně publikovaná je tudíž neplatná.

Stále není zcela jasné, kdy byla čelní zeď a její destrukce zničena rabováním. Nové výzkumy na zámku v Břeclavi nevylučují, že se tak mohlo stát již v 11. století.

Na počátek 19. století lze s jistotou datovat pouze částečnou likvidaci destrukce, a to na základě nálezů i archiválií.

Na základě sledování charakteru výplně rabovacího prostoru můžeme soudit, že se zkoumaná plocha nachází nedaleko brány, která směřovala na jižní předhradí.

Literatura

Dresler, P. 2011: *Opevnění Pohanska u Břeclavi*. Dissertationes Archaeologicae Brunenses/Pragensesque 11. Brno: Masarykova univerzita.

Summary

Section R20 was performed in May and June during the systematic research in the areas of the presumed destruction of the wall of the Great Moravian stronghold of Pohansko near Břeclav (Břeclav District). The remnants of the wall (Fig. 55, 56) disturbed by stone quarrying and the construction of the Pohansko chateau were detected and documented on a 3 × 20 m excavated area oriented in the NNE–SSW direction.

Petr Dresler

Březina (k. ú. Březina u Křtin, okr. Brno-venkov) „Vysoká“, „Pod Kapličkou“, parc. č. 511.

Vrcholný středověk. Areál těžby, areál nezemědělské výroby, komunikace. Skupina/síť sond. Badatelský výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 49.2834103N, 16.7420308E

V měsíci říjnu 2020 byl na katastru obce Březina proveden na základě zájmu Obecního úřadu Březina, vyjádřeného i finanční dotací, archeologický zjišťovací výzkum objektu domněle zaniklé středověké vápenické pece v lesní trati „Vysoká“, západně obce (poloha „Pod Kapličkou“). Plán objektu byl poprvé publikován autorem v letech 2017 a 2019 společně s několika dalšími objekty interpretovatelnými převážně jako vápenické pece a uhlířské milíře (Březina-Vysoká I: Kos 2017; 2019, 28–31, obr. 9: II).

Průzkum detektorem kovů přinesl kromě početných nálezů souvisejících s válečnými událostmi z roku 1945 (zlomky munice, nábojnice) také doklady lesních řemesel spojených se zpracováním dřeva (řetězy, lana, klíny, klínky a fragmenty břitů seker). Několik zlomků koňských podkov lze morfologicky spojit s obdobím 13. až 14. století (srov. Kuba 2016, 42, 75, obr. 19: 2,

tab. 4), další předměty, jako velká drátěná spona, část sekery a zlomky cihel naznačují využití prostoru také v raném novověku.

Archeologický výzkum odkryl pomocí tří sružených sond asi $\frac{1}{4}$ celého půdorysu pece a asi $\frac{1}{2}$ peciště obdélného tvaru s rekonstruovatelnými rozměry $3,2 \times 2,5 \times 7$ m. Pec byla zatesaná do skalního vápencového podloží a opatřena zděnou kamenohliněnou plentou, původně se čtveřicí topných kanálů profilu asi 80×90 cm. Nálezy keramiky datují využití objektu do dvojího období. Starší (polovina 13. až počátek 14. století) souvisí se zánikem provozu vlastní pece a mladší (18.–19. století) s druhotným využitím objektu k pálení dřevěného uhlí v milíři.

Březinská vápenice zajišťovala velkokapacitní výrobu páleného vápna v omezeném časovém rozpětí. Šlo o dobu, kdy v nedalekých Křtinách vznikala církevní areál na majetku kláštera zábrdovických premonstrátů (Foltýn a kol. 2005, 396–397; Šenkyřík 1992). Vztah obce Březiny či Proseče k původní funkci vápenice je nepravděpodobný, neboť obě vsi s hospodářskými dvory jsou patrně poněkud mladšího založení (srov. Verbík 1987, 23).

Vápenice v Březině byla schopna jednorázové produkce asi 56 m^3 kusového vápna z celkového množství vsázky $69\text{--}70 \text{ m}^3$ vápence, při současné produkci kolem 10 % nedopalů, který tvořil zčásti nestabilní kamenný příkrov svrchní vsázky. Konstrukce pece s několika reparačními prvky (zdící plomby a jílovitá úprava dna peciště) a technikou dobře zvládnutého výpalu naznačuje, že šlo o periodické zařízení schopné opakovaného výpalu.

Během evidence zaniklých komunikací a objektů v blízkosti pece byly mezi detektorovými nálezy zaznamenány předměty s možným vztahem k popisované vápence. Lze předpokládat komunikační síť, jejímž účelem byla obsluha areálů exploatace dřeva a vápence z poloh u kóty „Vysoká“ a lesa zvaného „Hora“. V úvahu je třeba vzít také nedalekou nedobudovanou pec obdobných rozměrů (Březina-Vysoká II). Nálezy umožňují korelaci tranzitních komunikací s lesními cestami, které zajišťují spojení s nedalekými Křtinami, Babicemi n. Svitavou, Ochozem a Březinou, případně s Bukovinkou.

Literatura

- Foltýn, D. a kol. 2005: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha: Libri.
- Kos, P. 2017: Březina (k. ú. Březina u Křtin, okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 58(2), 206.
- Kos, P. 2019: Nové vápenické a cihlářské areály v Moravském krasu a jeho okolí. *Archeologia technica* 30, 20–38.
- Kuba, A. 2016: *Podkovy z hradu Rokštejna. Morfoloická analýza podkov 10.–15. století ve vztahu k druhu koně*. Rkp. bakalářské práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav archeologie a muzeologie. Uloženo: Archiv závěrečných prací Masarykovy univerzity. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/th/cmfa0/>.
- Šenkyřík, M. 1992: *Historie chrámu Panny Marie ve Křtinách*. Blansko: Vlastním nákladem.
- Verbík, A. 1987: Od prvních historických zpráv do Bílé hory. In: F. Čapka (ed.): *Křtiny a okolí. Historie a současnost*. Křtiny: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Místní národní výbor ve Křtinách, 19–29.

Summary

An evaluation excavation of a presumed medieval limekiln was conducted in the Březina cadastral area (Brno-Country District), west of the municipality (“Pod Kapličkou” site, Kos 2019), in October 2020. Besides numerous finds related to the 1945 war events (fragments of ammunition, cartridges), a metal detector survey revealed other metal objects, including some probably from the High Middle Ages. An excavation yielded part of a kiln

layout hewn into the limestone bedrock with a masonry stone-and-clay frontal wall, originally with four heating channels, and part of a rectangular chambre. Pottery finds date the original use of the installation to the 13th and early 14th centuries; secondarily, it was used for charcoal burning in the 18th and 19th centuries.

Petr Kos, Jiří Kala

Bučovice (okr. Vyškov)

„Hradisko“, parc. č. 1535/1, 1537/1, 1538, 1562, 1560, 1561, 1536.

Vrcholný středověk. Tvrz/hrádek. Skupina/síť sond.

Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Vyškovska, p. o.

Lokalizace: WGS-84 – 49.153579212, 17.002127478

Stavební práce prováděné v souvislosti s obnovou Lesoparku Hradisko a Kalvárie v Bučovicích se zásadním způsobem dotkly i plochy, na níž stával původní bučovický hrádek (místo je dnes označováno jako Hradisko; Nekuda, Unger 1981, 84–86; Plaček 2001, 133–135). Zkoumaná plocha leží při severním okraji města, na prudkých, jižně exponovaných svazích. Nejbližším vodním zdrojem je Litava, protékající přibližně 300 m jižně od zkoumané plochy. Nadmořská výška Hradiska je 250 m. Jádro původního dřevohliněného hrádku bylo upravováno na konci 19. století, kdy zde bučovický Okrašlovací spolek spolu s tehdejšími majiteli, rodem Lichtenštejnů, vybudoval dřevěný vyhlídkový altán. Dřevořezbami bohatě zdobená stavba stávala při okraji původní hradní plošiny, která byla kvůli altánu a parkovým úpravám výškově vyrovnána tak, že z původní středověké stavby se do současnosti zachoval jen příkop a malá část valu. Současné úpravy se dotkly také jádra hrádku. Nově budovaný altán „Letic“ vznikl přibližně v místech původního altánu. V základových pasech jsme našli jednak pozůstatky dřevěné podzemní konstrukce lichtenštejnského altánu, ale i několik objektů, které původně patřily k hrádku. V profilu P1 byly nalezeny zbytky objektu 500, jehož účel není zcela jasný. S vysokou pravděpodobností se jednalo o zbytky dřevěné stavby zaniklé požárem. Objekt obsahoval mimo jiné výraznou požárovou vrstvu. V profilech P3 a P4 byly zbytky objektu 502, jehož účel také není jasný. Tento objekt nezankl požárem. Kromě nalezených nemovitých objektů jsme získali velké množství keramických nálezů (zlomky keramiky, zlomky zásobní nádoby) ze 13. a 14. století. Kromě toho i velký soubor železných předmětů, které lze rovněž datovat do stejného období. Soubor obsahuje zlomky ostruh, přezky, nože a nožíky, stavební kování, hřebíky, hřeby, skoby apod. Dle současných i dřívějších zjištění hrádek postavený patrně ve 13. století zanikl během požáru někdy v průběhu 14. století.

Literatura

- Nekuda, V., Unger, J. 1981: *Hrádky a tvrže na Moravě*. Brno: Blok.
- Plaček, M. 2001: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha: Libri.

Summary

An excavation was conducted in connection with the renovation of the Hradisko a Kalvárie forest park in Bučovice (Vyškov District) in the area of an original small medieval castle near the northern periphery of the town. The core of the castle was adapted in the late 19th century when an outlook gazebo was built there. Only the moat and a small part of the rampart have survived to this day from the original medieval structure. The